

A választási bíráskodásról

Szegedi jogtörténész új könyve

Szegedi kutató vaskos kötetet vesz kezébe az olvasó, akár a jogi kérdések szakértője, akár csak érdeklődő. Mi is az a választási bíráskodás? Legáltalánosabb értelemben véve a vitás képviselőválasztások érvényességéről való döntés, olyan bíróság által, amelyet kifejezetten az ilyen jogesetek elbírálására küldtek ki. Alapjában véve a mindenkor uralkodó osztályok választási rendszerének anyagi, szervezeti és eljárási normáit, azok érvényesülését szolgáló intézmény bíráskodási gyakorlatát. Ennek a bíráskodásnak a levéltári és nyomtatott emlékei — sok más történelmi forrás mellett — az 1848-as polgári forradalomtól eltelt száz évnek jobbra politikai küzdelmeibe engednek betekinteni. Megmutatják, hogy miként törekedtek a parlamenti rendszer keretein belül a hatalom megszerzésére azok, akik kívül álltak vagy miként védtek a megszerzett pozíciókat azok, akik már a hatalom bástyáin belül voltak.

Rusoly József az alapokig lemenően dolgozza fel a Magyar Országos Levéltár és több esetben a helyi levéltárak vonatkozó anyagát. Az egyetemes jogtörténelmi anyagot természetesen a már meglevő, javarészt közjogi, illetve politikai, kisebb részben történelmi igényű földolgozásokból merítette. Anyagát a teljesség igényével

dolgozta fel, és nyitott új utat ebben az érdekes, tanulmányokkal teli és a történelmi megismeréshez nélkülözhetetlen anyagban. A mű elolvasása meggyőzhet bárkit, hogy a képviselőválasztások és nyomukban a rengeteg bíráskodási eset ismerete elengedhetetlen a kor jobb megértéséhez, a társadalmi szférákban való eligazodáshoz.

A választási bíráskodásra az ad okot, hogy a választási eredményt panasszal megtámadják. A különböző korokban más és más bíráskodási intézmény vizsgálta meg a panaszokat. A magyar rendi országgyűlés alsótáblája már 1843–1844-ben megkísérelte átvenni az angol parlamentben a XVII. században kialakult, majd a francia alkotmányozó nemzetgyűlés által 1789-ben egyetemes érvényre emelt rendszert. Valójában csupán a népképviselőkről rendelkező 1848: V. tc. alapján kerülhetett sor a panasszal megtámadott vagy kifogásolt választások ügyének a képviselőház általi megvizsgálására és elbírálására. A szabadságharc bukása után 1861-ig országgyűlést nem hívtak össze.

A kiegészítés után a képviselőház bíráló bizottságai döntöttek a vitás választási kérdésekben. Majd 1901-től a királyi kúria tételesen felsorolt érvénytelenségi okok alapján járhatott el. Ítéletezése szigorú volt, ugyanakkor „formalizmusba” fulladt.

de dacára az uralkodó osztály előtti társadalmi tekintélyének, érdemben nem sikerült befolyásolni a hagyományosan korrump hazai választási rendszert. Az első világháború előtti korszak választási rendszereiről irodalmi emlékeink is vannak; gondoljunk elsősorban Mikszáthra, még inkább Móricz Zsigmondra. A Horthy-korszakban más európai országokhoz hasonlóan hazánkban is speciális közjogi bíráskodási funkciókkal is felruházott Közigazgatási Bíróság hatáskörébe került az ilyen tárgyú bíráskodás. A felszabadulás után Választási Bíróságot szerveztek a demokratikus pártok és a központi bírói testületek tagjaiból, illetve küldötteiből. 1958-ban pedig — visszatérve a választási bíráskodás klasszikus rendjéhez — újból az országgyűlésre bízták — panasz esetén — a választások törvényessége feletti bíráskodást. A petíciót, azaz a panaszt benyújtóknak a dolgot alaposan meg kellett gondolni mert gyakran tekinthetőek összegre rugó eljárás költségei viselésére a bíróság a vesztes felet kötelezte.

Rusoly József az egész ország területéről, így a Dél-Alföldről is, számos olyan példát hoz fel, amelyekből a választási bíróságok működése megismerhető — az 1848-tól eltelt évszázadban. (Közgazdasági és Jogi Könyvtár, 1980. 564 I.

Oltvai Ferenc

Harminc éve történt

Az első tanácsválasztás Magyarországon

Emlékezetes nap 1950. október 22-e a szocialista államépítés történetében: ekkor választották meg először hazánkban a helyi és a területi tanácsokat. Gyökeresen új közigazgatási szervezetek jöttek létre az ország minden részén. Történelmünkben első ízben a város és a falu dolgozóit által közvetlenül választott, visszahívható, a népek felelős küldötteiből álló tanácsok alakultak, amelyek az államhatalom és az államigazgatás egységes rendszerét alkották.

Az idősebb generáció jól emlékszik még a hajdan volt közhivatalokra, ahová lüdbörös háttal mentek a település polgárai. Az emberekbe évtizedeken át beivódott, hogy a hatóságtól félni kell. Ezt a beidegzést igyekeztek mindörökké száműzni a tanácsok első tisztviselői, alkalmazottai, akik maguk is a dolgozók közül kerültek az íróasztalok mögé. És a népből választották azokat is, akik a lakosság érdekképviseletével felruházott testületekben kaptak megfizetést.

A néphatalom új szervei, a tanácsok mindenki előtt nyitva állnak. Kezdetben jó ideig szokás maradt, hogy reggeltől estig bárki felkereshette a község, a város hivatalát.

Az élet, a társadalmi, gazdasági fejlődés azonban újabb változásokat követelt. Sürgette például azt, hogy az állampolgároknak még több szavuk, még közvetlenebb beleszólási lehetőségük legyen a közügyek intézésébe, lakóterületük alakításába.

Ezért az első tanácsotörvényt (1950) módosító második törvényerejű szabályozás (1954) a többi között előírta, hogy a tanács tagjait ezentúl választókerületenként kell megválasztani. Korábban ugyanis a lakosság küldötteit csoportosan, lajstromokkal hagyták jóvá, adott területen az összes választók az összes tanácsost választották kapcsolatban, s így nehezebben alakult ki közvetlen kapcsolat, közvetlen érdekképviselet.

Kezdetben a tanácsokat a kisebb falvakban is megszervezték, ezzel is kifejezésre juttatva, hogy az állam közel került az emberekhez. Am ezek gyakran csak 2–3 fős hivatalok voltak, a hatósági munka többségét a járási székhelyeken intézték. Az önálló gazdálkodás is az el-

aprózott erők egyesítését sürgette.

Községgyűlések, közös tanácsok létrehozása jelezte a fejlődést. Igaz ugyan, hogy egyes aprófalvakból „kiköltözött” a hivatal. De így vált lehetővé nagyobb létszámú, szakképzett apparátusok foglalkoztatása, s kerülhetett jó néhány hatósági ügy intézése a járásoktól a helyiekhez.

S ahogy múltak az évek úgy növekedtek a tanácsokkal szemben támasztott követelmények. Az 1971-ben jogerőre emelt harmadik tanácsotörvény már nemcsak államigazgatási, népképviselői szerepüket hangsúlyozta, hanem önkormányzati jellegüket is. Az önkormányzat következménye a helyiek nagyobb önállósága, felelőssége, elsőként is a gondjaikra biztosított pénzzel való szabadabb, önállóbb gazdálkodás. Önkormányzat persze az is, hogy a tanácsok maguk dönthetnek a településük, a területük fejlesztéséről. Például arról, hogy hol, milyen ellátó intézményeket hozzanak létre, s mindehhez mozgósíthatják az üzemeket is.

Az önkormányzati szerep fejeződik ki a máig is érvényes törvény sarkalatos tételében: a község, a város, a megye fejlesztésének, a lakosság ellátásának minden fontos ügyében kizárólag a választók küldötteit tömörítő testület, azaz a tanács döntson.

Kétségtelen, hogy egyre több csatornán jut el a tanácsokhoz az állampolgárok véleménye, javaslata. Ezek többségét a tanácsok döntései tükrözik. Törvény írja elő azt is, hogy a falvakban minden egyes tanács székhelyén gyűlést kell tartani a lakosság véleményének a megismerésére, hogy a szakemberek, „első kézből”

értesüljenek a gondokról. Így kaphat a tanács sokoldalú képet a tervező munkához, így bontakozik ki a lakosság tenniakarása is. Az emberek jól tudják: nem teljesülhet minden kívánság máról holnapra, minden egyes forintnak előre megszabott helye van. De, ha nyíltan és alaposan tájékoztatják őket akkor egyetértés lesz a tanácsok és a választók között. Ezt bizonyítja, hogy az elmúlt hét évben 20 milliárd forint értékű társadalmi munkát vállaltak és teljesítették országsgazdálkodás és a lakóhelyi és az üzemi kollektívák.

Harminc esztendő alatt nagyot változott, fejlődött a tanácsok belső élete is. Ezt azoknak is el kell ismerniük, akik — olykor joggal — berzenkednek a még fellelhető bürokratikus magatartás, a nehézkes ügyintézés miatt. A városokban és a nagyobb falvakban ügyfélszolgálati irodák segítik az ügyfeleket felvilágosítással, az egyszerűbb ügyek azonnali elintézésével. Aztán — az ügyfelek ezt nemigen látják, de egyre inkább érzékelik — mind több modern gép gyorsítja az adminisztrációt. Sok tanácsban például a páternoszer elvén működő szerkezet tárolja az iratokat, amely gombnyomásra előteremt a kívánt polcot. Mikrofilmek, elektromos író-, sokszorosítógépek, üzenetrögzítő készülékek könnyítik a napi munkát. És a fejlődés nem áll meg: az államigazgatásba is betört a számítástechnika, „adatbank” gyűjti a lakossággal, az üzemekkel, a vállalatokkal kapcsolatos, az ügyek intézéséhez szükséges információkat. — Hogy gyorsabb, zökkenőmentesebbé váljon ügyeink intézése...

Palkó Sándor

A nyugdíj alapját képező keresetről

S. F. szegedi olvasónk írja: A nyugdíjazáshoz közel álló dolgozók között állandó beszédtema, hogy a munkaviszony keretében különböző címeken kifizetett összegek közül mit vesznek figyelembe a nyugdíj alapját képező átlagkereset megállapításánál. Az ide vonatkozó jogszabályokat kevesen ismerik, így aztán olyan híresztelések is lábra kapnak, hogy nem számítják be a prémiumot, a jutalmat stb. Tekintettel arra, hogy sokakat érint ez a kérdés, ezért kéri, ismertes-sük, mit mond erről a jogszabály.

A társadalombiztosítási törvény rendelkezései szerint az öregségi nyugdíj összege a szolgálati idő tartamától és a havi átlagkeresettől függ. Így például tízévi szolgálati idő után a nyugdíj az átlagkereset 33 százaléka. Ez

25 év megszerzéséig évenként 2 százalékkal, 33–42 év után pedig fél-fél százalékkal emelkedik. Az öregségi nyugdíj összegének maximuma a havi átlagkereset 75 százaléka, amit 42 évi szolgálati idővel lehet elérni.

A nyugdíj alapját képező havi átlagkereset kiszámításánál figyelembe kell venni minden olyan pénzbeli és természetbeni juttatást, amely után nyugdíjjárulékot kellett a dolgozónak fizetni. Így nyugdíjalapot képez a munkáltatótól kapott időbér, teljesítménybér, havi-díj, személyi fizetés, a bérpótlékok és a természetbeni juttatás, továbbá a bérköltség, a beralap, a részesedési alap és a jutalmazási keret terhére kifizetett prémium, nyereségprémium, jutalék, jutalom, nyereségjutalom, év

végi részesedés, kiegészítő bér, az ipari szövetkezetek tagjai részére kifizetett osztalék, s végül a hűségjutalom. A nyugdíjazást követően kifizetett jutalmak közül is számításba kell venni a kitüntetésre kapott jutalmat és a bányászati hűségjutalmat, feltéve, hogy a kifizetés a nyugdíjazást követő év végéig megtörtént. Nem lehet figyelembe venni az átlagkereset kiszámításánál a nem munkabér és nem munkadíjjellegű juttatásokat és a költségtérítés jellegű járandóságokat, például a kiküldetési, a különélelési díjat, a szabadságmegváltás címen adott juttatást, az újtási díjat, a jubileumi jutalmat stb. Ugyancsak nem képez nyugdíjalapot a másodállásból származó jövedelem sem.

Dr. V. M.

SZEGEDI SZERVEZETE
folyamatosan szervez segédmotor-kerékpár, motorkerékpár- és személygépkocsi-vezetői tanfolyamokat. A legközelebbi személygépkocsi- és motorkerékpár-vezetői tanfolyam:
1980. november 13-án indul
A tanfolyam elvégzése saját motorkerékpárral és gépkocsival is lehetséges. Vezetői engedéllyel rendelkezők részére gyakorlati vezetést tanítunk.
Jelentkezés, tájékoztatás a klubirodában, Kossuth L. sgt. 112., munkanapokon 8–16. szombaton 8–12 óráig.

Megyei vállalat keres azonnali belépéssel közép-fokú végzettséggel, gyakorlatlaltal rendelkező
számlaelenőrt, elszámolási előadót
A jelentkezéseket „Pénzügyi gyakorlat 2156/12” jellegre a Sajtóháza kerjük leadni.

B kategóriás termelészövetkezet pályázatot hirdet
350 férőhelyes, szakosított szarvasmarhatelepére
telepvezetői állás betöltésére
Szakirányú főiskola, legalább 5 éves szakmai gyakorlat szükséges.
Bérezés a 19/1977. MEM—MüM sz. együttes rendelet szerint
Pályázatokat személyesen, vagy levélben kérjük megküldeni az alábbi címre:
ARANYHOMOK TERMELŐSZÖVETKEZET CSENGELE (Csongrád megye) 6765.

Miről árulkodnak az évgyűrűk?

Egy-egy frissen kivágott fa törzsénél mindenki szívesen elidőzik néhány percig. Számlolhatja az egymás mellett kirajzolódó karikákat, igyekezik megállapítani, hogy mennyi idős lehet a fa. Első látásra nagyon egyszerű a dolog: ahány gyűrű, annyi év. Ebből az ősi megfigyelésből ma már egész tudomány, a dendrokronológia tudománya alakult ki. Tudományos vizsgálódásának az az első lépése, hogy a frissen kivágott fából mintát vesznek, amelyet gondosan lecsiszolnak. Így lehetővé válik az évgyűrűk pontos megszámlolása. A következő lépésekben mintákat készítenek régi épületekben, öreg bányákban található gerendákból, fatörzsekből. Gondosan összehasonlítják a mintákat, a hasonló korból származó közös évgyűrűk lehetővé teszik az azonosítást, az időbeni folytonosság megállapítását. Ezzel az eljárással már több mint nyolcezer évre visszanyúló adatsort is sikerült elérni.

A gyakorlatban természetesen nem ilyen egyszerű a dolog. Egy-egy fa növekedését, az évgyűrűk vastagságát és alakját számos körülmény befolyásolhatja. Szárzabb vagy csapadékosabb, melegebb, vagy hűvösebb esztendőben más és más módon formálódnak az évgyűrűk. A

tudomány gyakorlati jelentősége éppen ezekben az ismeretekben rejlik. Ha sikerül megfejteni az évgyűrűkben rejlő titkokat, akkor sokkal közelebb jutunk a jövő lehetőségeinek megismeréséhez is. Az évgyűrűk és az éghajlat kapcsolatának vizsgálatával foglalkozó tudomány, a dendroklimatológia egyik fő feladata, hogy megállapítsa és leírja, milyen volt az egyes esztendőik időjárása a régmúlt időben. Minél hosszabb adatsorokat sikerül összeállítani, annál nagyobb pontossággal lehet — a matematika eszközeivel — előrejelezni a következő esztendőik időjárását is.

Ruhaiipari újdonság

A tartui Ruhagyárban a műszaki folyamat intenzívebbé tételében fontos szerepet játszanak a helyi újtók által készített önjáró asztalok. A programvezérlésű szerkezetek újdonságnak számítanak az iparágban. Több száz réteg szövetet erősitenek rájuk, melyet egyetlen gombnyomással, optimális pontossággal szabnak a kívánt formára.